

**Методи за презентирание на учебното съдържание
по икономически дисциплини – нагласи на студенти и преподаватели**

Драгомир Илиев, Жельо Желев, Даниела Илиева

**Methods for presenting the educational content
in economic disciplines – attitudes of students and teachers**

Dragomir Iliev, Zhelyo Zhelev, Daniela Ilieva

Abstract:

The development of human society takes place through knowledge and learning. The quality of education is a crucial topic not only in Bulgaria but also on a global scale. Evolutionary changes in recent years have reflected on the social and cultural aspects of the environment, which significantly influence the behaviour of learners. The topicality of the topic is determined by the fact that the academic teacher is expected to introduce innovative forms of presentation in the training continuously. At the same time, he must show a positive attitude towards innovations and changes and accept non-traditional work methods at certain times. For this purpose, a survey was conducted among teachers and students about the perception of the methods used when presenting the educational material. As a result of the survey, the conclusion is reached that, in most cases, teachers perceive technology as a tool for research and presentation of information. In contrast, for students, technology teaches them what it is, how it is and where it is.

Keywords: Gen X, Y and Z, teaching methods, learning attitudes, economics, correlation analysis

For contacts: Assoc. Prof. Dragomir Iliev PhD, D. A. Tsenov Academy of Economics, d.iliev@uni-svishtov.bg

ВЪВЕДЕНИЕ

Образованието е процес на придобиване на знания, нови умения и способности и се счита за дейност през целия живот. Стилът на учене на различните поколения е важна тема, тъй като той се влияе от обществото, технологиите и психологията (Djiwandono, 2017), (Smith, 2012). Образователният консултант и автор Том Хейрк пише, че *“Имаме ученици от 21-ви век, обучавани от възрастни от 20-ти век, използвайки педагогика от 19-ти век и инструменти на училищен календар от 18-ти век”* (Hierck, 2014). Той нарича това „Системна дилема“.

Редица проучвания посочват, че писмените текстове, ръководствата, традиционните графики, бележките и белите дъски са най-често използваните конвенционални ресурси в аудиторията (Edyburn, 2011); (Moon, Todd, Morton, & Ivey, 2012). Технологичните ресурси придобиват все по-голямо значение и използването на дигитални инструменти би довело до обогатяване на учебния процес. Все повече се засилва прилагането на платформи за виртуално обучение, които имат различни цели – обучение, комуникация, администриране и подкрепа на преподавателите (Chowdhury, 2020).

Сабаг и Коен (Sabag & Cohen, 2022) стигат до заключението, че образователните системи трябва да се адаптират към очакванията на обществото

през 21 век, за да са актуални в динамично променящия се свят. В тази връзка авторите са на мнение, че „образованието трябва да поддържа своята институционална и концептуална съгласуваност като система от социални структури, създадени за развиване, придобиване и прилагане на знания и тенденции за учене“ (2022).

Настоящият доклад представя част от резултатите от Проект № 5-2023 “Предизвикателства и възможности пред дигиталното обучение по икономика на поколение Z”, финансиран от Института за научни изследвания към СА „Д. А. Ценов“ (Илиев, Желев, & Илиева, 2024).

ИЗЛОЖЕНИЕ

В настоящата разработка са анализирани отговорите на въпроси, целящи да измерят степента на използване на определени методи на представяне на учебно съдържание от преподавателя – водене на бележки от студентите под диктовката на преподавателя, използване на презентации с преобладаващ текст, презентации с преобладаващи илюстрации, включването на видео материали в лекциите, използване на примери и казуси от практиката, връзки с допълнителна информация, предоставяне на материалите от лекцията за свободно ползване.

Резултатите от проучването показват, че **преподавателите използват** най-често примери от практиката, за илюстрация на преподаването от тях учебно съдържание (95% с отговори „винаги“ и „често“) (вж. Таблица 1).

Таблица 1

Класиране на методите за представяне на учебното съдържание

Въпроси	Общ дял на отговорите „винаги“ и „често“
Използвам много примери от практиката и реалния живот.	95%
След учебния час предоставям презентацията и/или материалите за свободно ползване от студентите.	74%
Използвам илюстрации на всеки слайд от моите презентации, за да активизирам визуалната им памет.	72%
Използвам казуси, които поставям за решаване по време на учебния час.	66%
В презентациите си включвам линкове с допълнителна информация, които зареждам по време на учебния час.	45%
В учебните часове използвам кратки тестове (до 1-2 въпроса), за да проверя дали правилно са разбрали преподавания материал.	38%
Използвам видео съдържание, разработено от мен или свободно достъпно в интернет мрежата (например в youtube).	33%
Използвам основно текст в моите презентации, защото е важно студентите да прочетат и запишат важните моменти от учебния материал.	30%
Чета лекциите по класическия начин, а студентите си водят записки.	11%

Другият метод за онагледяване на съдържанието е включването на повече фигури и илюстрации (72% с отговори „винаги“ и „често“). Също така, 74% от преподавателите улесняват студентите, като им предоставят за свободно ползване учебните материали след лекцията.

В средна степен се използва видео съдържание, кратки тестови въпроси и допълнителни линкове с информация от преподавателите по време на лекции.

На последните две места от прилаганите методите са презентациите с преобладаващ текст и четенето на лекциите по класическия начин, чрез водене на записки от студентите, респ. с 30% и 11% от отговорите „винаги“ и „често“.

За изследователския екип представляваше интерес дали има зависимост между поколението на преподавателите и използваните методи. Изчислените коефициенти на корелация между поколенията преподаватели и отговорите на въпросите не показват наличие на такива зависимост (Таблица 2.). Всички коефициенти отчитат липса на корелационна зависимост. Единствено при използването на повече текст в презентациите, изчислените стойности са статистически значими, но въпреки това, са със стойности около 0,2, което показва слаба корелация.

Таблица 2

Корелация между поколения преподаватели и прилаганите от тях методи за обучение

Въпроси	Корелация на Кендал	Корелация на Спийрман
Чета лекциите по класическия начин, а студентите си водят записки.	-.029	-.033
Използвам основно текст в моите презентации, защото е важно студентите да прочетат и запишат важните моменти от учебния материал.	-.182**	-.210**
Използвам илюстрации на всеки слайд от моите презентации, за да активизирам визуалната им памет.	.031	.035
Използвам видео съдържание, разработено от мен или свободно достъпно в интернет мрежата (например в youtube).	.074	.083
Използвам казуси, които поставям за решаване по време на учебния час.	.076	.086
Използвам много примери от практиката и реалния живот.	.003	.003
В презентациите си включвам линкове с допълнителна информация, които зареждам по време на учебния час.	.060	.069
В учебните часове използвам кратки тестове (до 1-2 въпроса), за да проверя дали правилно са разбрали преподавания материал.	-.061	-.071
След учебния час предоставям презентацията и/или материалите за свободно ползване от студентите.	-.054	-.062

* Корелацията е значима на ниво 0,05 (двустранна)

** Корелацията е значима на ниво 0,01 (двустранна)

От проучването се установи, че **студентите предпочитат** основно, при представяне на учебното съдържание от преподавателя, да се използват примери от практиката (96% с отговори „да“ и „по-скоро да“) (вж. Таблица 3). С подобен приоритет те желаят учебния материал да се представя с повече фигури и илюстрации (94%). На последните две места поставят методите, които включват презентации с преобладаващ текст и включване на връзки с допълнителна информация по време на лекция, респ. със 79% и 76% положителни отговори.

Таблица 3

Класиране на методите за представяне на учебното съдържание

Въпрос	Отговори („да“ и „по-скоро да“)
Приемате ли метода, при който преподавателят ...	
... включва в презентациите си примери от практиката?	96%
... използва презентации с подходящи фигури и/или илюстрации на всеки слайд, за да засили визуалната Ви памет?	94%

**ВТОРА НАЦИОНАЛНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ
ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ОБРАЗОВАНИЕТО –
ПРОБЛЕМИ И РЕШЕНИЯ**

... предоставя презентациите и/или материалите за свободно ползване?	92%
... използва видео съдържание, разработено от него или свободно достъпно в интернет мрежата (например в Youtube)?	87%
... използва казуси, които поставя за решаване по време на учебния час?	86%
... използва кратки тестове (до 1-2 въпроса), за да проверява усвоили ли сте текущия материал?	83%
... диктува, а Вие си водите записки?	81%
... използва презентации с преобладаваща текстова част по време на лекции/семинарни занятия?	79%
... включва в презентациите си линкове с допълнителна информация по време на учебния час?	76%

Въз основа на изчислените коефициенти на корелация между посочените фактори се установи, че всички коефициенти имат слаба корелационна зависимост и са със стойности под 0,2 (вж. Таблица 4).

Таблица 4

Корелация между поколенията студенти и възприятията им относно методите за обучение

Въпрос	Корелация на Кендал	Корелация на Спийрман
Приемате ли метода, при който преподавателят ... диктува и си водите бележки?	.069*	.077*
... използва презентации с преобладаваща текстова част по време на лекции?	-.006	-.007
... използва презентации с подходящи фигури и/или илюстрации на всеки слайд, за да подсили визуалната ви памет?	-.005	-.005
... използва видео съдържание, разработено от него или свободно достъпно в интернет (например в YouTube)?	-.072*	-.079*
... използва казуси, които се решават по време на урока?	.056	.061
... включва в презентациите си примери от практиката?	.017	.018
... включва в презентациите си линкове с допълнителна информация по време на учебния час?	-.099**	-.112**
... използва кратки тестове (до 1-2 въпроса), за да проверява усвоили ли сте текущия материал?	-.075*	-.083*
... предоставя презентациите и/или материалите за свободно ползване?	-.077*	-.082*

* Корелацията е значима на ниво 0,05 (двустранна)

** Корелацията е значима на ниво 0,01 (двустранна)

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Отхвърлянето на твърдението, че има различия в предпочитанията към методите на преподаване в зависимост от поколението, би трябвало да елиминира притесненията на лекторите, които са изправени пред аудитория, съставена от представители на различни поколения. Ако лектора е подготвил добре представянето на учебното съдържание и използваните методи са правилно подбрани, информацията, която представя, ще бъде възприета от всички поколения. В такъв случай изборът на методи за представяне на учебното съдържание трябва да бъде съобразен с нагласите на подрастващото поколение.

Вниманието може да се насочи и към отговорите на въпроса „Приемате ли метода, при който учителят диктува, а вие си водите бележки?“. По своята същност това е архаична техника на преподаване и именно тук изследователският екип очакваше, че този метод ще бъде твърдо отхвърлен или ще има малък брой

поддръжници, главно сред поколението X. Преподавателите също заявяват, че този метод най-малко се използва от тях. Резултатите обаче, показват много висок процент на одобрение и сред трите поколения. Ако сумираме отговорите „да“ и „по-скоро да“, ще видим, че 81% от представителите на поколенията X и Z одобряват метода, а одобряващите този метод представители на поколение Y е 79%. Ако за по-възрастните хора този процент е приемлив, то за поколението Z беше първоначално шокиращо за изследователския екип. Преди 20-30 години информацията не беше толкова лесно достъпна и студентите трябваше да си водят бележки, но сега поколението Z има достъп до всякаква информация. Логично изглежда липсата на смисъл поколение Z да полага усилия и да си водят бележки. Но, отговорът се крие може би точно в това противоречие. Тези „два листа“ с бележки (по-вероятно е да са в електронна форма, на лаптоп или таблет) им осигуряват синтезирани знания, предоставени директно от преподавателя. Това елиминира необходимостта от пресяване на множество интернет източници, от които да се избира и обработва съответното съдържание. Не трябва да забравяме, че обемът е сериозен проблем за поколение Z и изисква време. Те предпочитат важната информация да е поднесена под формата на резюме, на не повече от една страница. Учебниците за тях са малко информация в огромен обем.

ЛИТЕРАТУРА

Chowdhury, F. (2020). Virtual classroom: To create a digital education system in Bangladesh. *International Journal of Higher Education*, 9(3), 129-138. doi:10.5430/ijhe.v9n3p129

Djiwandono, P. (2017). The Learning Styles of Millennials. *International Journal of Education in University: A Study on Indonesian Context*, 10(1), 12-19. doi:10.17509/ije.v10i1.5085

Edyburn, D. L. (2011). Harnessing the potential of technology to support the academic success of diverse students. *New Directions for Higher Education*, 154, 37-44. doi:10.1002/he.432

Hierck, T. (2014, 11 11). *What is the “Value-Added” in Schools Today?* Retrieved from <https://www.tomhierck.com/2014/11/11/what-is-the-value-added-in-schools-today/>: <https://www.tomhierck.com/2014/11/11/what-is-the-value-added-in-schools-today/>

Moon, N. W., Todd, R. L., Morton, D. L., & Ivey, E. (2012). *Accommodating students with disabilities in Science, Technology, Engineering, and Mathematics (STEM): Findings from research and practice for middle grades through university education*. Atlanta: Center for Assistive Technology and Environmental. Retrieved from <https://hourofcode.com/files/accommodating-students-with-disabilities.pdf>

Sabag, Z., & Cohen, S. E. (2022). Adapting the education system to 21st century skills: The case of Israel. *European Journal of Educational Research*, 11(4), 1911-1921. doi:10.12973/eu-jer.11.4.1911

Smith, E. E. (2012). The digital native debate in higher education. A comparative analysis of recent literature. *Canadian Journal of Learning and Technology*, 38(3), 1-18. doi:10.1002/9781118326732.ch

Илиев, Д., Желев, Ж., & Илиева, Д. (2024). Обучение по икономика на студенти от три поколения – нагласи на обучаеми и преподаватели. *Алманах научни изследвания. СА Д. А. Ценов - Свищов*(32), стр. 87-119. Получено из <https://almanahni.uni-svishtov.bg/title.asp?title=2972>